

2	תקציר מנהלים
3	הקדמה
4	שאלות המחקר
5	סיכום מקורות המידע
6	ניתוח הממצאים
6	ניתוח היקף היצוא
9	פעולותיה של ממשלת ישראל
10	דיון ומסקנות
12	מקורות מידע

ישראל על השטחים שנכבשו על ידיה ב-1967- רמת הגולן, רצועת עזה, הגדה המערבית, כולל מזרח ירושלים ואינה מכירה בהם כחלק משטחה.

בהתאם לכך החוק דורש לסמן מוצרים המיוצרים בשטחים הכבושים על ידי ישראל. מבין המוצרים שישומונו: פירות וירקות טריים, ביצים, יין, דבש, שמן זית, מוצרים אורגניים וקוסמטיקה, בשר עוף, כבשים ועזים ודגים. כך החוק בעצם נותן ביטוי לעמדות האיחוד האירופי בנושא הסכסוך הישראלי-פלסטיני.⁴

מכיוון שמדינות האיחוד האירופי תופסות נתח משמעותי מהיצוא של מדינת ישראל, החוק, כחלק מפעילויות תנועות המחרים את ישראל ובעיקרן ה-BDS, מהווה למעשה איום על תוצרת היצוא של ישראל ועל כלכלתה. פעילות החרמתית שכזו עשויה לגרום למשווקים רבים באירופה להפסיק ולרכוש תוצרת ישראלית בכלל ולא רק מוצרים שיוצרו בשטחים הלא מוכרים.⁵ נתון זה מעלה את שאלות המחקר הנוכחי ובו נבחן כיצד משפיעות סנקציות כאלה על הכלכלה הישראלית לאורך טווח וכן כיצד בוחרת המדינה לפעול על מנת למזער נזקים אפשריים לכלכלה.

שאלות המחקר

1. כיצד החלטת האיחוד האירופי על סימון המוצרים המיוצאים מישראל, בעקבות לחץ מארגון ה-BDS משפיעה על הכלכלה הישראלית?

לשם כך נדרש לבדוק את נתוני היצוא של ישראל לאיחוד האירופי בין השנים 2004-2016- כשנה לפני הקמת ארגון ה-BDS ושנה לאחר חקיקת חוק סימון המוצרים. יש לבדוק כיצד מתנהג היקף היצוא- האם יורד/עולה או נותר ללא שינוי.

2. מהן הפעולות שממשלת ישראל עושה נגד ארגון ה-BDS על מנת למנוע פגיעה בכלכלה הישראלית?

לשם כך נדרש לבחון במסמכי הממשלה הם וכיצד משרד החוץ פועל- באופן ישיר או עקיף כתגובה לפעולות החרמה וסנקציות בכלל ומצד האיחוד האירופי בפרט.

⁴ המסמך הרשמי של האיחוד האירופי לסימון מוצרים, 2015
⁵ ניתוח ההשלכות האפשריות של חרם כלכלי על ישראל, דצמבר 2014

ראשית נבחן באמצעות דוחות בנק ישראל והלשכה המרכזית לסטטיסטיקה מהו היקף היצוא בין השנים 2004-2016.⁶ ננתח את שיעור היצוא למדינות האיחוד האירופי בין שנים אלה על מנת למצוא האם יש קשר בין פעילות תנועת ה BDS, לרבות חוק סימון המוצרים ב 2015, לבין השינויים בשיעורי היצוא משנה לשנה ובסך הכל.⁷

בהמשך, נבחן באמצעות דוחות נוספים את היקף היצוא החקלאי מסך היצוא לאיחוד האירופי בשנים אלה.⁸ על מנת לנסות ולבודד את פעילות ה BDS וכן את היקף היצוא מתוצרת השטחים המוחרמים מתוך סך היצוא החקלאי על מנת לבודד את השפעת החוק לסימון מוצרים משנת 2015.

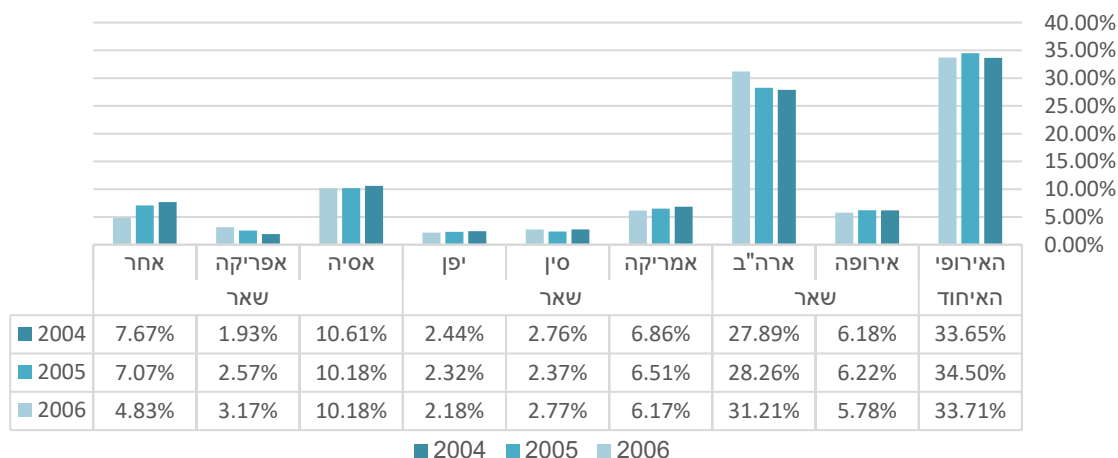
ישראל פועלת הן באופן ישיר והן עקיף אינה למזעור השלכות החרם ובוחרת במספר אסטרטגיות על מנת לשמור על מאזן בסחר החוץ.⁹ נבחן באמצעות דוחות משרד החוץ ודוח מבקר המדינה, האם מתקיימים דיונים בנושא ומהן הפעילויות הדרושות למזעור השפעה ישירה של החוק על יצוא התוצרת הישראלית.

⁶ בנק ישראל- סחר חוץ (על פי מקור יעד היצוא)
⁷ הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה

⁸ בנק ישראל- סחר חוץ (דוחות יצוא סחורות לפי ענפים)
⁹ אתר הכנסת- ניתוח ההשלכות האפשריות של חרם כלכלי על ישראל, דצמבר 2014

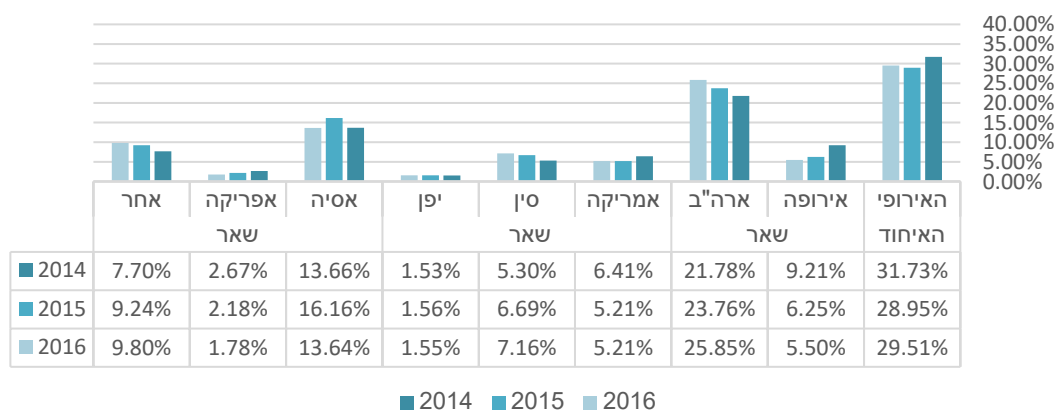
ניתוח היקף היצוא

בבחינת היקף היצוא הגלובלי לפני ואחרי הקמת ארגון ה BDS וכן לפני ו/או אחרי קביעת חוק סימון המוצרים ניתן לראות בגרפים 1 ו 2 כי השינויים בהיקף היצוא מישראל בין השנים 2004-2015 נשארים יציבים. ניתן לראות כי דווקא במדינות אירופה שאינן חלק מהאיחוד, חלה ירידה של כ-0.44% בשנת 2006 ביחס לקודמתה וכ-0.75% בשנת 2016 ביחס לקודמתה. חלק מירידה זו מוסבר בירידות מחירים בשוקי היעד החשובים רוסיה שגורמת לפגיעה ביצואנים לאירופה. ייתכן ונתון זה קשור בין היתר בפעילויות תנועת ה BDS בכלל אירופה אך קשה לייחסו

גרף 1: יצוא מישראל (ללא יהלומים) בחלוקה לפי מדינות ואזורי יעד בין השנים 2004-2006.¹⁰

לחוק סימון המוצרים שכן הוא חל על מדינות האיחוד.

גרף 2: יצוא מישראל (ללא יהלומים) בחלוקה לפי מדינות ואזורי יעד בין השנים 2014-2016.¹¹

¹⁰ בנק ישראל- סחר חוץ (על פי מקור יעד היצוא)

המאוזן ביצוא נרשם חרף ירידה של כ-3% בשערו הממוצע של האירו מול הדולר באותה תקופה, בשנת 2016 כך שריאלית אף קיים גידול.

פעולותיה של ממשלת ישראל

משרד החוץ פועל באופן פרטני במטרה לצמצם או אפילו למנוע פגיעה משמעותית בכלכלת ישראל בעקבות פעולות ה-BDS. בין פעילותיו השונות- מתכנס פורום הכולל את נציגי משרד החוץ, המשרד לענייני אסטרטגים, משרד האוצר, משרד הכלכלה ומשרד המשפטים בשיתוף מומחים לטיפול במקרים פרטניים של החרמה וסנקציות.

על סמך נתונים שפרוטו בדוח מבקר המדינה הגיע הפורום למסקנה כי המשק הישראלי חשוף באופן משמעותי לסחר חוץ ולהשקעות זרות ועד כה הניסיונות לביצוע חרמות על ישראל לא פגעו בכלכלה ברמה המאקרו כלכלית.¹⁴ בנסיבות אלו סבור משרד מבקר המדינה כי מאחר ועלות הצבת שליחי הסתדרות העובדים בנציגות בוויינגטון, לונדון ובריסל, הקצאת תקציב, בניית תקנון עובדים מקומיים והבאת משלחות לאיגודים מקומיים מסתכמת בכ- 5.5 מיליון ש"ח. על מערך הדיפלומטיה הציבורית להציג להנהלת משרד החוץ מדדים המעידים על פגיעה אפשרית שיאפשרו למגר את תכונות הארגון בחרם הפוליטי והכלכלי בפרט.

יחד עם זאת, ישראל פועלת באופן עקיף לשמירת המאוזן בסחר החוץ והממשלה מקדמת שיחות על הסכמי סחר. היצוא של התוצרת החקלאית מהווה כ-4% מסך היצוא הכולל של מדינת ישראל. כ-25% מהתוצרת החקלאית בישראל מיוצאת בפועל, (כ-65% מסך היצוא החקלאי מיוצא לאיחוד האירופי), זאת כאשר רוב התוצרת ליצוא מגיעה מאזורי הפריפריה ובעיקר מהערבה ומהנגב. משרד החקלאות שם דגש על פיתוח האזורים הללו שבהם החקלאות הנה ענף כלכלי מרכזי.¹⁵

מבין המהלכים לקידום: חתימה על הסכמי סחר המקנים לחקלאים יתרונות ביצוא התוצרת למדינות שעימן קיימים הסכמי-סחר, הגעה להבנות עם רשויות רבות בעולם לטובת קידום הסחר ההדדי בהיבטים של הגנת הצומח ווטרינריה. לפי דבריו של איציק בן דוד, סמנכ"ל בכיר לסחר חוץ במשרד החקלאות -אמצעי נוסף לקידום היצוא הוא "הקרן לקידום היצוא" בהיקף של כ- 5.5 מיליון ש"ח המנוהלת במשרד. הקרן נותנת מענקים של עד 50% לפעילויות

¹⁴ אתר הכנסת - ניתוח ההשלכות האפשריות של חרם כלכלי על ישראל, דצמבר 2014

¹⁵ מכון היצוא-דו"ח מגמות היצוא לסיכום מחצית 2017

מוסכמות של קידום מכירות שמבוצעות על ידי היצואנים בשווקי היעד, כירידי מכירות ותערוכות.

נוסף לכך, ממשלת ישראל מקדמת שיחות על הסכמי סחר עם השוק הרוסי (המהווה כיום למעלה מ-20% מהיצוא החקלאי מישראל) וגוש איחוד המכסים האירו אסיתיים בהובלה של רוסיה וכולל היום מספר מדינות כגון בלרוס, ארמניה, קזחסטן, קירגיסטן ועוד. בעתיד גוש סחר זה יהווה שוק פוטנציאלי משמעותי הולך וגדל לתוצרת החקלאית מישראל. דיונים על הסכמי סחר צפויים להיפתח מקרוב גם מול סין, וייטנאם ודרום קוריאה לפי דבריו.¹⁶

דיון ומסקנות

פעילות החרם הגלובלית על ישראל ופעילות האיחוד האירופי בפרט מאיימים על כלכלתה של ישראל. על ישראל לפעול על מנת "להקדים תרופה למכה" ולמנוע נזק אפשרי בכלכלה. מניתוח הנתונים אודות היקף היצוא בשנים של פעילות ארגון ה BDS וחוק סימון המוצרים עולה כי היצוא בישראל ספג ירידות במהלך העשור האחרון אך הן אינן יוצאות דופן והן מיוחסות לגורמים שונים ואחרים שאינם בכרח פעילות חרם על סחורות מתוצרת ישראל.

במהלך שנת 2016 החלה מגמה של התאוששות ביצוא. מגמה חיובית זו נמשכה ואף התחזקה במהלך שני הרבעונים הראשונים של 2017 - כאשר בסיכום המחצית הראשונה של שנה זו רשם היצוא למדינות האיחוד גידול מרשים של 14% ועלה להיקף של כ-9.7 מיליארד דולר - כ-34% מסך הסחורות שיוצאו מישראל באותה תקופה.¹⁷

ממשלת ישראל פועלת בעיקר בדרכים עקיפות על מנת למזער את הנזק לסחר החוץ ולכלכלה בכלל. הניסיון להגביר יצוא ממדינות אחרות ולהלחם בחרמות באופן כזה שמפגיש את היצרנים עם המשווקים האירופאים ככל הנראה מאזן את השפעת הסנקציות כך שהיקף הייצוא לא נפגע באופן משמעותי וכך בהמשך כלכלת ישראל.

¹⁶ מכון היצוא-דו"ח מגמות היצוא לסיכום מחצית 2017

¹⁷ מכון היצוא-דו"ח מגמות היצוא לסיכום מחצית 2017

על הממשלה להמשיך ולפעול בדרכים אלה על מנת למנוע נזקים לכלכלה ואף להגדיל את קשרי המסחר עם מדינות אירופה והאיחוד ואת היקפי היצוא. על פי תחזית הקרן ליצוא על בסיס שיעורי הצמיחה בשנת 2016 ו-2017 לאחרי –היקף הסחר צפוי לצמוח בשיעור שנתי של 4.18%¹⁸.

¹⁸ מכון היצוא- דו"ח מגמות היצוא לסיכום מחצית 2017

מקורות מידע

האתר הרשמי של ארגון ה-BDS / <https://bdsmovement.net/>

[המסמך הרשמי של האיחוד האירופי לסימון מוצרים, 2015](#)

בנק ישראל- סחר חוץ (על פי מקור יעד היצוא)

<http://www.boi.org.il/he/DataAndStatistics/Pages/MainPage.aspx?Level=3&Sid=12&SubjectType=2>

בנק ישראל- סחר חוץ (דוחות יצוא סחורות לפי ענפים)

<http://www.boi.org.il/he/DataAndStatistics/Pages/MainPage.aspx?Level=3&Sid=12&SubjectType=2>

הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה

אתר הכנסת - ניתוח ההשלכות האפשריות של חרם כלכלי על ישראל, דצמבר 2014

<https://www.knesset.gov.il/mmm/data/pdf/m03501.pdf>

מכון היצוא- דו"ח מגמות היצוא לסיכום מחצית 2017

<http://www.export.gov.il/heb/About/Economics/makro/news,11362>